

BALKÁNI FAKOPÁNCSONK

EGY SZÁRAZ NYÍRFA ÚJ LAKÓI

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: MORVAI SZILÁRD

Az ágyban fekszem és kibámulok az ablakon. Pihenés közben pillantom meg, hogy a harmincéves, udvari nyírfán fakopáncsok szorgoskodnak. Pár nap múlva egy nagy kupac kivájt fatörmelék és egy odú látványa fogad. Balkáni fakopáncsok (*Dendrocopos syriacus*) döntöttek úgy, hogy idei fészekaljukat az udvaromban nevelik fel

A fajt először Szíriában írták le 1833-ban: a Balkán-félsziget felől északi irányba terjeszkedve 1937-ben érte el hazánkat és 1960-ra be is lakta – ahogy aztán magát az egész Kárpát-medencét is. Ma egészen Dél-Lengyelorszáig figyelhető meg.

Bár itthoni állománya stabil – csupán nyolcadannyi számlál, mint a nagy fakopáncs. A leg-

jobban a mediterrán mikroklímájú területeket szereti, ahol akár többben is lehetnek, mint sokkal gyakoribb rokonaik. Ám igazán részletesen senki sem vizsgálta e fajt, mivel jellemzően kertekben fészkel: itt pedig lényegesen nehezebb áttekinteni a területeket, mint az erdőben a nagy fakopáncs odúit és élőhelyeit. Így minden róluk szóló adat, egyedi megfigyelés fontos lehet!

VEGYES MENÜ

Táplálékuk rendkívül változatos: rovarok, pókok, növényi részek is alkotják, de a többi hazai harkályfajhoz képest sokkal nagyobb növényfogyasztók: gyakran esznek lédús gyümölcsöt, nyáron különösen kedvelik a cseresznyét és az epret. A már fiókás odúhoz rovarból is tetemes mennyiséget hoznak, ám az mindenképpen új megfigyelés, hogy még a fiókákat is nagy mennyiségben etetik szaftos gyümölcsökkel.

Az etetések során a tojó szinte folyamatosan őrzi az odú bejáratát a fészekrabló madárfajoktól vagy

más ragadozóktól. Az aktív etetési időszakokon túl, pl. délidőben – míg a fiókák alszanak – a szülők

A harkálydobolás szintén szerszámhasználatnak tekinthető, hiszen a hangot nem a csőr adja, hanem a „dob”, az üreges fa: az akusztikus jelzés létrehozásához tehát elengedhetetlen az eszköz megléte.

saját táplálékbevitelükről gondoskodnak, vagy épp fürdenek.

A téli rovar táplálékuk szintén növényekkel egészül ki: mandu-

lával, dióval, mogyoróval. Megfigyelések szerint kiváló eszközhhasználók. A mandulát a csőrrel vájt kis mélyedésbe helyezik, és mintegy satuba szorítva török fel. Ha a mandula mérete nem egyezik a „satu” méretével, a madár a csőrrel kibővíti, majd újra próbálkozik a feltöréssel. A harkálydobolás szintén szerszámhasználatnak tekinthető, hiszen a hangot nem a csőr adja, hanem a „dob”, az üreges fa: az akusztikus jelzés létrehozásához tehát elengedhetetlen az eszköz megléte.

◀ A kirepülés előtt álló fióka a külvilágot kémleli

A biztonságot nyújtó odúból pár nap múlva a szabad természetben kell majd testvéreivel együtt boldogulnia

Lédús gyümölcsből a hím sokkal többet hoz a fiókáknak,

és mielőtt az odúhoz repül, körültekintőbben, óvatosabban viselkedik, mint a tojó

◀ Meglepő,

hogy a tojó nagy mennyiségben szállít *Anisoplia* (szipolyok) nembe tartozó bogarakat – ezek ugyanis jellemzően talajközelségben rajzanak

Amíg kicsik a fiókák,
a tojó sok időt tölt az odúban, testével
védi a még apró utódokat, és az odú
környezetét figyel

DÍSZES RUHA, EGYNYÁRI INGATLAN

A hím tarkója élénkpiros, a tojó-
nak kizárólag a has alatti tollazatát
ékesíti ez a szín. Alkatuk és mé-
retük nagyon hasonlít a nagy fa-
kopáncséhoz – talán kicsit
karcsúbbak annál. A megkül-
önböztetésben segít, hogy a
nagy fakopáncs csórtól induló,
fekete bajuszávja eléri a fekete
hátat, azonban ez a sáv a balkáni
rokon esetében sohasem kapcsolódik
a háti részhez. Ráadásul a nagy fa-
kopáncs szélső farktollai fehér
alapon fekete foltosak, a balkáni
fakopáncsai pedig fekete alapon
fehér foltosak! Csőrük pedig jól

láthatóan kisebb, gyengébb, így
főként a puhább fafajokat nézik
ki odúnak (pl. alma, szilva, Barack,
cseresznye) és csak ritkán költenek

**A nagy fakopáncstól való
megkülönböztetésben segít, hogy
annak csórtól induló, fekete
bajuszávja eléri a fekete hátat, azonban
ez a sáv a balkáni rokon esetében
sohasem kapcsolódik a háti részhez.**

akác- vagy eperfában. Nyírfában
költést eddig még nem figyeltek
meg – talán mert nem a legjel-
legzetesebb kerti fafaj –, szeren-

csére az én kertemben ezt is meg-
felelőnek találták a költésre.

Odújuk saját készítésű és min-
den évben újat vájnak (csak nagyon
ritkán hasznosítja újra azt
vagy foglalja el a kihelyezett
rönkodút). Nem keresnek
igazán nagy magasságokat
(2-3 méter a jellemző), itt
az udvaron 5 méteren van
az üreg. A kiürült odút a
következő években számos
madárfaj veheti birtokba:
cinegék, csuszka, örvös légykapó,
seregély, búbosbanka – mind in-
gyen költözhet a korábbi harkály-
fészekbe!

KÖLT – ÉS MARAD

Évente egyszer költenek, 4–7 fi-
ókát nevelnek. Mindkét szülő üli
a tojásokat, de éjszaka általában
csak a hím kotlik. Tojásaik fehérek,
9–14 nap kelési idő után 24-25
nap múlva repülnek ki a fiókák.
A pár közösen etet, de emberi je-
lenlét mellett, pl. kerti munkát
végzők közelében a tojó bátrabb,
sokkal többször száll be és hoz
élelmet a fiókáknak. Kirepülés

előtt az anyáni méretűre nőtt
kicsik kifejezetten hangosak, egy-
más hegyén-hátán tömörülnek –
a legélesebb van mindig legfelül,
és az kéri az élelmet a legvehe-
mensebben.

Állandó madarunk, a költés
befejeztével is itt marad, de az
amúgy kis méretű nyári territó-
riumát kiterjeszti: valószínűleg
azért, hogy a téli tájban változa-

tosabb táplálékforrásokat találjon.
Téli etetéskor napraforgómaggal,
olajos magvakkal, dióval, faggyú
és napraforgómag összeolvasztott
keverékével segíthetjük.

MORVAI SZILÁRD
FÉNYKÉPÉSZ, A MAGYAR
TÁJ TERMÉSZETI ÉRTÉKEINEK
BEMUTATÁSÁVAL
FOGLALKOZIK

▲
A fiókák kirepülése előtt
az öreg madarak már nem adják be
a táplálékot az utódoknak,
inkább ezzel csalogatják-ösztönzik
őket az odú elhagyására